

Prečo musel Jozef Cíger Hronský odísť do exilu?

Beáta Katrebová Blehová

16. novembra 2021 **✚ História**



J. C. Hronský na lodi do Argentíny.

Zdroj SNA, fond Š. Haššík

Zmyslom relácií k historickým osobnostiam by malo byť hľadanie pravdy. Nie vždy je však takéto nezaujaté hľadanie primárnym cieľom a na konci má vnímavý poslucháč, či divák viac otázok ako odpovedí. Takéto otázky sa vynárajú aj po nedávnej relácii verejnoprávnej televízie na tému Jozefa Cígera Hronského. Počas diskusie nebola dopovedaná najmä jedna podstatná časť z Hronského života – jeho vynútený odchod do exilu na jar 1945 a najmä dôvody, pre ktoré sa rozhodol opustiť Slovensko. Tieto okolnosti boli totiž mimoriadne dramatické. Skúsme si ich teda zrekapitulovať.

Patrilo medzi ne predovšetkým uväznenie Hronského v pivnici budovy povstaleckého orgánu v Turčianskom Svätom Martine koncom augusta 1944, pričom v jeho bezprostrednej blízkosti dochádzalo k fyzickej likvidácii ľudí. O Hronského uväznenie sa zaslúžil Vladimír Danek, neskorší veliteľ krajskej správy Štátnej bezpečnosti v Žiline a udialo sa na základe tajného nariadenia člena povstaleckého okresného výboru, ktoré obsahovalo „Opatrenia proti nespoľahlivým osobám“. Medzi „nespoľahlivými osobami“ sa nachádzalo aj meno spisovateľa a správcu Matice slovenskej Hronského.

Ďalšou príčinou odchodu do exilu bola obava pred retribučným súdnym konaním. Táto obava pramenila ešte z obdobia dožívajúcej 1. ČSR, keď sa pripravoval proces s matičiarmi, ktorý mal predstavovať mocenskú odvetu pražskej vlády a prezidenta Beneša za údajnú protištátnu činnosť matičnej delegácie počas návštevy Spojených štátov amerických v polovici 30. rokov. Úspešná misia Matice slovenskej v USA, ktorá zanechala v krajskom živote trvalú stopu, čelila kvôli zviditeľneniu slovenskej kultúry na americkej pôde obvineniam z protištátnej činnosti jednak zo strany americkej čechoslovakistickej tlače a československých zastupiteľských úradov vo Washingtone, jednak zo strany pražskej vlády. Proces sa nerealizoval, pretože v Československu sa po Mníchovskej dohode koncom septembra 1938 zmenili politické pomery.

Nevraživosť prvorepublikových stúpcov etnického čechoslovakizmu voči osobe Hronského mala aj inú príčinu. Aj vďaka Hronskému totiž neboli prijaté Vážného *Pravidlá slovenského pravopisu* z roku 1931, ktoré mali spisovnú slovenčinu počesťiť. Odpor Matice voči novým pravidlám patril medzi najvážnejšie

opozičné vystúpenia inštitúcie proti štátnej moci.

Ďalšou okolnosťou mala byť údajná účasť Hronského syna Juraja pri potláčaní Povstania v radoch Pohotovostných oddielov Hlinkovej Gardy. Juraj Hronský bol pravdepodobne členom II. oddelenia Hlavného veliteľstva Hlinkovej gardy (spravodajstvo).



Zdroj: wikimedia commons

Aj okolnosti Hronského úteku sú nemenej dramatické. Začiatkom apríla 1945 Hronský spolu s matičiarskou kolónou a časťou matičného majetku, evakuoval do hornorakúskeho mesta Bad Hall. Koncom apríla sa kolóna pred blížiacim sa frontom presťahovala do východného Bavorska, do mestečka Stein na Traune a jeho okolia. Hronský sa ubytoval na sedliackom dvore v Günzingu, kde zotrval až do odchodu do Talianska na jeseň 1945. To, že bez aktívneho účinkovania Karola Sidora, kresťanského demokrata Guida Gonellu a benevolentného postoja talianskeho ministerstva zahraničných vecí na čele s ministrom Alcide De Gasperim by príchod Hronského ako aj ostatných matičiarov do Talianska nebol býval možný, je dostatočne známe.

A práve taliansky pobyt bol pre spisovateľa ďalšou traumatickou skúsenosťou, i keď je známe, že z pohľadu viery pre katolíka Hronského pobyt vo Večnom meste znamenal prehĺbenie náboženského života.

Československá vláda začala cez diplomata Jána Paulínyho-Tótha približne od začiatku roka 1946 požadovať Hronského vydanie. Už prvé kroky Paulínyho-Tótha v úlohe československého vyslanca v Ríme to potvrdzujú. Na jednej z prvých audiencií u hlavy talianskej diplomacie sa Paulíny-Tóth vyzvedal aj na Hronského pobyt v Taliansku a zároveň žiadal súčinnosť talianskej polície pri jeho vypátraní.

Situácia Hronského sa dramaticky zhoršila po tom, ako bol začiatkom októbra 1946 spolu s bývalým tajomníkom Matice a literárnym kritikom Stanislavom Mečiarom, jazykovedcom Henrichom Bartkom a právnikom a diplomatom Jánom Kaššovicom zapísaný na listinu vojnových zločincov s absurdným obvinením z drancovania. Zápis vymohol Úrad československého zástupcu v Komisii Spojených národov pre vojnové zločiny, ktorý viedol generál Bohuslav Ečer v súčinnosti s československou vládou z dôvodu, aby sa

osoby uvedené na zozname ľahšie podarilo dostať späť do Československa a postaviť pred retribučné súdy. Okolnosti tohto medzinárodnoprávneho aktu, ako aj jeho priebeh, nie sú dodnes v celistvosti objasnené a existujú vážne podozrenia, že Ečerov úrad zneužil svoje postavenie.

Súbežne so snahami pražskej vlády o Hronského vydanie vedenie Slovenskej ligy v Amerike, najmä jej predseda Peter Jurčák, vyvinulo veľké úsilie o získanie vycestovacích víz do USA. Do USA sa mohol dostať prednostne ten žiadateľ, ktorý sa vedel preukázať záručnou listinou, tzv. *affidavit of support*. Záležitosti okolo získania vycestovacích víz pre Hronského sa ujal aj kongresman Daniel J. Flood. V októbri 1946 kontaktoval amerického generálneho konzula v Neapoli, od ktorého sa dozvedel, že americká ambasáda v Ríme Hronského skutočne kontaktovala. Flood celú záležitosť posunul na spojenecké okupačné úrady v Taliansku a Jurčákovi navrhol, aby cez neho poslal žiadosť s priloženými osobnými údajmi Hronského tzv. komisii pre osoby bez vlasti v Ríme. Nevedno, aké mala akcia pokračovanie, faktom však je, že Hronskému sa do USA napriek vybavenému *affidavitu* a napriek úsiliu kongresmana Flooda dostať nepodarilo. Úsilie pravdepodobne zlyhalo kvôli zápisu Hronského do zoznamu vojnových zločincov.

Ďalšia žiadosť pražského ministerstva zahraničných vecí adresovaná československému vyslanectvu v Ríme vo veci „urýchleného účinenia potrebných opatrení na dosiahnutie zatknutia a vydania Hronského“ bola zaslaná začiatkom decembra 1947. Na základe tejto urgentnej žiadosti bola sformulovaná verbálna nóta, ktorou vyslanec Paulíny-Tóth apeloval na taliansku vládu, aby pristúpila k zatknutiu a vydaniu „vojnového zločínca“ Jozefa Cígera Hronského. Na základe nóty bol Hronský koncom januára 1948 zatknutý a internovaný v rímskej väznici Regina Coeli. Jeho uväznenie, i keď krátkodobé, bolo posledným momentom, keď si predstaviteľ slovenskej emigrácie v Ríme Karol Sidor s dobrými kontaktmi na talianske vládne miesta uvedomil, že urýchlený odchod Hronského do zámoria sa stal nevyhnutým. Hronský ešte v deň prepustenia z väzenia odcestoval do Neapolu, aby nastúpil na zaoceánsku loď smerujúcu do Argentíny. O niekoľko týždňov ho do nového domova v Južnej Amerike nasledovali jeho syn a manželka. Tým sa kapitola vyše dvojročného pobytu v Taliansku definitívne uzatvorila.

Osobnosť Jozefa Cígera Hronského, ako napokon každá osobnosť slovenských dejín, si zaslúži nezaujaté hodnotenie na základe presných znalostí ich neraz pohnutých osudov v danom historickom kontexte. Veríme teda, že hlbšie znalosti okolností Hronského odchodu do exilu k tomu prispejú.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/preco-musel-jozef-ciger-hronsky-odist-do-exilu/>